

2. Biologisk mångfald

Biologisk mångfald kan förenklat beskrivas som ett mått på hur många olika levande organismer det finns. Man skulle kunna säga att biologisk mångfald innefattar allt i naturen (till exempel skogar och hav, vargar och skalbaggar). Den viktigaste innebörden är att biologisk mångfald visar betydelsen av variationsrikedom, att vi har ett landskap med många olika naturtyper, olika arter, och en stor genetisk variation inom arterna. Det finns alltså många olika typer av mångfald:

Mångfald av ekosystem

Förutom att begreppet ekosystem innefattar alla arter inom ett avgränsat naturområde (exempelvis en sjö), omfattar det också alla sätt som arterna påverkar varandra och alla de processer (till exempel vattnets kretslopp) som sker i området.

Mångfald av arter

Mängden och variationen av alla olika arter av växter, djur, svampar och mikroorganismer som finns inom ett område. Olika biotoper (livsmiljöer) innehåller ofta olika arter. Därför är det viktigt att behålla många olika biotoper om man vill behålla många olika arter.

Genetisk variation inom arter

Hos en art finns olika varianter av dess gener. Hos människan finns exempelvis flera varianter av genen som bestämmer ögonfärg, exempelvis blå, grön och brun.

Varför är den biologiska mångfalden viktig?

Det finns många skäl att bevara den biologiska mångfalden. Biologisk mångfald behövs för att upprätthålla de ekologiska system som människan är beroende av. När miljön förändras av olika anledningar blir det extra viktigt med många arter med olika egenskaper så att det finns arter som klarar

de nya förhållandena. Människan är också beroende av produkter från naturen. I naturen finns arter som kan användas till nya mediciner, mat och industriprodukter. Växter och djur har också betydelse för människors hälsa och välbefinnande. Läs mer i faktabladet om ekosystemtjänster och om varför vi skyddar natur.

Vad görs för att bevara den biologiska mångfalden?

Enkelt uttryckt kan man säga att det finns tre olika sätt att främja den biologiska mångfalden.

- Skydd och skötsel av natur.
- Artbevarande, det vill säga riktade åtgärder för de arter som är i behov av specifika åtgärder eller skötsel.
- Hållbart nyttjande, det vill säga att användandet av naturresurser sker på ett hållbart sätt för att ekosystemen ska behålla sina funktioner och den biologiska mångfalden i våra landskap ska finnas kvar.

Sverige har inom FN:s konvention för biologisk mångfald åtagit sig att bevara och nyttja den biologiska mångfalden på ett hållbart sätt. Värdefull natur behöver skyddas och åtgärdsprogram tas fram för att bevara våra mest hotade arter. För att lyckas behövs också större hänsyn och bättre planering när olika naturresurser nyttjas, för att främja en grön infrastruktur. Vi måste även använda bruksmetoder som bidrar till en rik biologisk mångfald. Att övervaka och bekämpa främmande arter och bevara den genetiska variationen hos växter och djur är också mycket viktigt.

Vad är en art?

Det finns olika definitioner av begreppet art. Den mest spridda definitionen brukar kall-

las det biologiska artbegreppet. Enligt detta artbegrepp består arter av individer som kan föröka sig med varandra och få fertil avkomma, men som under normala förhållanden inte förökar sig med individer av andra arter. Även det fylogenetiska artbegreppet är relativt vanligt, som innebär att arter utgörs av populationer som har en eller flera ärftliga egenskaper som särskiljer dem från alla andra populationer. Oftast handlar det om skillnader i yttre eller anatomiska egenskaper, såsom färg och form på olika kroppsdelar.

Det finns uppskattningsvis mellan 5 och 100 miljoner olika arter av organismer på jorden. Av dessa är endast cirka 1,5 miljoner beskrivna och namngivna. Många känner vi alltså inte till. Av den kända mångfalden utgör insekterna en stor del. För närvarande känner vi till cirka 60 000 arter i Sverige.

De allra mest artrika miljöerna i världen är korallrev och regnskogar. Miljöer med stor artrikedom i Sverige är till exempel naturskogar (nästan orörda skogar), olika typer av våtmarker och blomrika gräsmarker. Biologisk mångfald handlar inte bara om natur som är opåverkad av människan, även alla de olika miljöer som skapats av människan bidrar till biologisk mångfald, till exempel ängs- och betesmarker, alléer, vägrenar, banvallar, grus- och sandtag, lundar, parker och trädgårdar. Biologisk mångfald i form av genetisk variation innefattar även våra tama djur, odlad fisk och odlade växter. Att bevara biologisk mångfald handlar alltså även om att rädda gamla lantraser av husdjur, vilda stammar av lax och genetisk variation hos odlade växter.

Hur många hotade arter finns det?

Rödlistning är ett system som utvecklats för att utvärdera tillståndet för arter i naturen. Det är en prognos över risken för enskilda arter att dö ut från Sverige. En art kan klassas som försvunnen, akut hotad, starkt hotad, sårbar eller missgynnad. En art rödlistas till exempel om arten minskar snabbt i antal, om dess utbredningsområde krymper eller

om artens population är mycket liten. Rödlistan ger inget automatiskt skydd, men är en viktig signal om att artens livsmiljö bör skyddas eller återställas.

De arter som kan bedömas är de där kunskapen är tillräckligt stor, hittills knappt 22 000 arter. Av dessa knappt 22 000 arter är drygt 4 000 rödlistade, varav cirka 2 000 (nästan 10 procent) är klassade som hotade. Av Sveriges över 60 000 arter saknas det alltså för cirka 40 000 arter tillräckliga kunskaper för att göra en prognos för hur hotade de är. Knappt 100 av de hotade arterna är fridlysta.

Vilka är hoten mot den biologiska mångfalden?

Utarmningen av den biologiska mångfalden i Sverige beror till stor del på det moderna skogsbruket och en minskning av bete och slätter i jordbrukslandskapet som har lett till att många arters livsmiljöer förändrats eller försvunnit. De främsta hoten är avverkning och igenväxning av arternas livsmiljöer. Även jakt och miljögifter påverkar den biologiska mångfalden. Vår kunskap om olika arters utdöenden förbättras hela tiden, men vi har fortfarande mycket att lära oss om vi ska kunna behålla den biologiska mångfald vi har idag.

Några ljuspunkter går ändå att se – situationen för groddjur och stora däggdjur har förbättrats sedan år 2000 till stor del tack vare lyckade naturvårdsåtgärder och ny lagstiftning. För många hotade arter är så kallade mosaikartade landskap betydelsefulla – det vill säga miljöer som innehåller mer än två olika landskapselement, till exempel brynmiljöer som innehåller både skog och öppen mark. För att förvalta landskapet på ett hållbart sätt och gynna dessa arter krävs att olika näringar samverkar (framför allt jord- och skogsbruket). Läs mer i faktabladet "Hot mot naturen" och "Mål för naturskydd".

Läs mer på www.naturvardsverket.se